

7.IV.1966

Sayın VÂ - NÜ:

Nâzım üzerine hazırladığınız betiği daha okurken bir mektup karalamak isteği duymuştum. Şimdi bu isteğe boyun eğerek kaleme sarılmış bulunuyorum.

Mektubunda; betik için kısa görüşlerimi açıkladıktan sonra Nâzım'ın birtakım düşünceleri karşısında bugün uygulanan ve yürütülen akımlara değinecek, ilginç bulacağınızı umduğum bazı anılarımı dile getirmeğe çalışacağım.

Ve sonra böylece tanışmış olacağız. Bir yazar olmanızdan ötürü Sizi -uazkatın da olsa- tanımış sayılıyorum amma Siz benim herhalde adımlı bile duymamışsınızdır.

Ne ise, bu girişten sonra diyeceklerime başlayabilirim..

X X
X X

Çok genç sayılacak ve yaşamınızın en kıvançlı görünecek çağında Nâzım ile birlikte geçirdiğiniz bir kaç yıllık arkadaşlık ve serüvenleriniz ilgi ile izleniyor.

Ancak betiğin belki de dördte üçünü kapsayan bu bir kaç yılda Nâzım gölgede kalıyor.

Ve Siz daha çok kendinizden söz ediyorsunuz. Betiğin başlığı ile bir gelişme gösteriyor bu hal!

Sonra anıların o kerte ayrıntılarına kaçıyorsunuz ki ("Atımı bağladım.", "Çayımı içtim." gibi) bunlar, yazarlıktaki alışkanlıktan kalma, ama okuru asla sarmayan gereksiz yanlardır.

Bununla birlikte, eğer büsbütün yanılmadığınız yanlar yoksa, beleginizin pek engin, ürkütücü olacak kırette güçlü bulunduğunu herhalde belirtmek isterim.

Osmanlıcada "üslup" adı verilen nesneye de bu ara "gazetecilik dili" karışarak hiç doyurucu bir nitelik hali göstermediği seziliyor.

Bir bakıma "yapıt" da diyebileceğimiz betik içinde Nâzım'ın küçüklüğü ve okuma çağı o kerte sudan geçirilmiş ki bunu doğrusu yabansılardık.

Biz bu "yapıt" arasında Nâzım'ın daha özel yanlarını, daha derli toplu kişiliğini boşuna arayıp durduk.

Gene "yapıt" arasında öyle sözcüklere rastladık ki, sözlüklerde bulamadık bunları ve elbette ki anlamlarını "karine" ile "sezip" oradan uzaklaştık. Bunlar ya yazılmamalı, ya açıklama yapılmalı idi.

Nâzım'ın Türkiye'ye döndükten sonraki yaşamı, dördte üç oranında tutuklu olarak geçmiştir. Bu da kendisinden korkulduğu için olmuştur.

Lise II. sınıfta öğrenci iken, Öğretmenimiz bir gün bizleri "ruhbilim" dersi uygulaması için "Bakırköy Akıl Hastalıkları Hastanesi" ne götürmüştü.

Orada pek ilginç yaşlı ve sakallı, nur yüzlü bir kişi ile karşılaşmıştık.

O adam biz öğrencilere Muallim Naci'den, Nabi'den örnekler alarak güzel öğüdlerle dolu kısa bir söylev vermişti.

Bu kimsenin, öteki zavallılar yanında bulunmasına şaşıntı ile bakmış ve Doktor'a hastalığın nedenini sormuştuk.

"Hastalığın adı "Tasavvuf-u Hezeyani"" diye yanıtlamıştı Doktor, "Bu adam gibi dört, beş tane olsa, Türkiye'yi hemen ayağa kaldıracaktır. Burada tutuluşu biraz da siyasa gereği;".

İşte Nâzım da başka bir açıdan bu hasta, ya da hasta olmayan aşırı bilgili kişi gibi yıllarca kapalı, dar duvarlar arasında süründü, durdu

Betiğinizde Nâzım'ın bu yaşamından, "dışarıda" olduğu zamanlardaki ilişkilerinden falan çok söz etmiyorsunuz.

Bu konuda "sonuç" olarak; Nâzım üzerine değil ama, okul betiklerinde, ya da dergilerde görüp okuduğumuz birer satır halindeki Sizlerin Anadolu'ya geçiş ve oradan Batum, Kafkasya ve Moskova'ya kadar uzanıp bir süre serüvenden serüvene atlamasını, şimdi bütün ayrıntılarıyla öğrenmiş bulunmaktan yakın bir tad duyduğumu sözlerinde toparlamak isterim..

X
X X

Şimdi anılara atlıyorum. Doğuşum Beşiktaş, kendi evimiz var Orada!.. Babam Manyasi zade Refik Bey'in yetiştirmesi.. İstanbul Barosu'nda "Başkatip".. Beni çanta gibi eksiksiz yanında taşır.

Kendisi bir çok yerlere girip çıkar, öğle sonları avukatlardan ödenti toplar. Ben de ardi sıra....

Akşamcı olduğundan Kohot, Anadolu, Abdullah Efendi gibi, kimi de daha düşük ara meyhanelere gider. Ben de yanı sıra....

Bu sıra pek çok kimselerle karşılaştım. O zamanın en aydın kişileri olan avukatlar, serseriler, hattâ zehir gibi ispirtoyu "votka" niyetine lıkır lıkır içen ak Ruslar....

Babamla yaptığım bu geziler; küçüklük çağlarımda kafama ve gönlüme öyle işlemiş ki, genel yaşam kavramı yönünden bana epey şeyler aşılarmış, öğretmiş bulunuyor. Onun için Babama "İlk Öğretmenim" derim hep!..

"Futbol" ile de ilgileniyorum. Derken ye Kabataş Erkek Lisesi orta bölümü yedinci sınıfında iken Kuleli Süel (Askeri) Lisesi'ne geçiyorum.

Orta bölümü Kuleli'de bitirdikten sonra Maltepe Süel Lisesi'ne gönderiliyorum.

İşte Maltepe'ye gönderildikten ve lise derslerine başladıktan az sonra birden sanatla, edebiyatla uğraşmak hevesi doğuyor içime!. Bu nereden geldi, bilemem ama çok hızlı, etkili bir itiş!..

Yaz babam yaz!. Bu tarihi, toparlak hesap 1.1.1929 olarak benimserim ki yaşıım on sekizi bulmuş durumdadır.

Bu çaba, yaz aylarında biraz duruluyor ve Eylülde okul açılınca ve ben onuncu sınıf öğrencisi bulunurken yeniden hızlanıyor.

Sonra bir betik geçiyor elime: "835 Satır" ..

Okuyunca açılıyorum. Şaşıyorum. "Makinalaşmak istemek", "Devrilen bir atın sırtından inen kayık", "Felsefesinden tüten günlük kokusu" falan.....

Yeni bir ses... Yeni bir hava... Sese kulak verip havayı yutkunmağa çalışıyorum. "Nazım" az yazarken ve daha çok "düzyazı" karalar-ken şimdi Nazım'a eğilme isteği başgösteriyor içeriimde!.

Hemen o yolda da bir şeyler karalıyorum. Bir, üç, beş derken sınıf arkadaşım Münir (Arnavutköy'lü diye seslerdik, Orada otururdu) elimde betiği ve ozanının adını görünce birden atılıyor. Nazım'ı Kafkasya'dan tanıdığını, aile dostu olduklarını söylüyor.

Şimdi açıklayınca belki Siz de hatırlayacaksınız; Münir, Şevket Süreyya AYDEMİR'in Kayınbiraderi imiş. Bu yolla Nazım'ı tanıyor.

Beni tanıştırmasını istedim. Bir mektup yazdı. Ben de şiir-lerimi temize çekip bir zarfa koydum. Bizden iki, ya da üç sınıf küçük, kendi küçük, ufak tefek, Nazım ile Kadıköy'de komşu olduklarını öğreniyorum. Zarfı O'nun eline tutuşturuyor ve Nazım'a gönderiyorum.

Aradan bir hafta, iki hafta geçiyor. Bir ses yok. Nâzım ya-zılarım üzerine bir yanıtlanma yapmadı.

Bunun üzerine izinli çıktığımız bir hafta doğru Ankara Cade-si'ne.. Resimli Ay Dergisi'nin yönetim evine uzanıyorum, yanımda bir de ar-kadaşım var.

Şimdi Arif BOLAT Kitabevi'nin üst katında, Cade yönündeki bir odada bulunan yönetim evine varıyor ve Nazım'ı orada bularak hemen ta-nışıyoruz.

Mektubumu ve şiirlerimi aldığını söylüyor. Fırsat bulup ya-nıtlayamadığını belirttikten sonra Münir'in ne yaptığını soruyor ve selam gönderiyor.

Yazı defterlerimi getirmişim. Kendisine uzatıyorum. İncele-mesini, öğüdde bulunmasını diliyorum.

Oldukça uzun bir süre yazılarımı gözden geçiriyor. Sonunda bana dedikleri bugün gibi kulaklarımdadır:

"Zarfıla yolladığın yazıları zaten okumuştum. Şimdi de daha yenilerine ve çokçasına göz atmak olanağı elde edildi. Bana aşağı yukarı her gün senin gibi üç, beş hevesli genç gelir. Onların çoğuna tuttukları ertikleri (meslekleri) sorarım. Kimi Tıp Fakültesi'nde olduğunu söyler. Ona "doktor" olursa daha başarı sağlayacağını salık veririm. Kimi "Teknik Uni-versite" dedir. Ona da "mühendis" olursa daha başarılı bir yaşam'a ulaşacağını anlatmak isterim. Sana ise böyle diyemeyeceğim. Sende güzel bir kumaş var. Ancak bu kumaştan oturaklı bir giysi biçmek gerek!"..

Nâzım'la böylece tanıştıktan ve hele şu okşayıcı sözler du-yulduktan sonra bizim "heves" kırbağlandı. Şiir (yır), düzyazı (nesir), öykü (hikaye), oyun (tiyatro) ve hatta küçük romanlara kadar deniyor, çalı-şıyordum. Okuyordum da!.. "Serbest nazım" tekniğim gittikçe güçleşiyordu.

Nâzım'la iki buçuk, belki üç yıl arasız yakın bir ilişki kurdum. O zamanın tatil günü olan perşembeleri hafta iznine çıkınca ertesi sabah (yani cuma sabahları) Beşiktaş'taki evimizden erken erken kalkıyor, Köprü yolu ile Kadıköy'e gelip en geç sabah sekizde Nazım'ı evinde buluyor, O'na yeni yazılarımı göstererek öğüdlerini ve salık vereceği betik adlarını gözlüyor, ertesi hafta sonunda o betiği ne yapıp edüp bularak okumaya ve öğrenmeğe, izlenimler sağlamağa çabalıyordum.

Bu iki buçuk, belki üç yıla yaklaşan gidiş gelişlerden anı-larımda yer eden bir kaç ışık seçebiliyorum ki Size duyurmak isterim.

Bir kere Nâzım o vaki'ergendi (bekardı). Kardeşiyle birlikte

şimdi adını hatırlayamadığım bir öğrenim,

Babasının yanında oturuyordu. Şimdi de merakımı geçen en ilginç yan sık sık, ama çok sık sık ev değiştirmeleri olmuştur.

Ben bir hafta gittiğim evde ertesi hafta O'nu bulamaz, çık-tıklarını öğrenince bir polisten asırı hüner göstererek ~~sık sık~~ yeni evle-rini araştırmaya koyulurdum. Kimi bu arama saatlerle sürerdi..

Nazım benim ilk şiirimin yayınlanmasına araca olmuştur. O va-kit çıkan "Çiğ Gençlik" Dergisi'ne aktarılan bu şiirim bir sayı önceden ha-ber de verilmişti ki bunu, şimdi Size yolladığım "Rüzgarın Koparıkları" arasında göreceksinizdir (Biz Sabahçılarız)..

"Sesini Kaybeden Şehir" adlı yapıtın basımevinden alınmış provaları üzerindeki düzeltmelerde ufacak bir payım bulunduğunu gene anmak isterim..

1932 yılı başında "sömestr" tatilinden yararlanarak Adapaza-rı'nda bulunan Ablama kadar uzanmıştım. Orada bu kısa gezi izlenimlerini dile getirmiştim. İstanbul'dan ilk çıkışımdı benim!.

Dönüşte izlenimleri koşarcasına Nazım'a götürdüm. Artık iyi bir arkadaş olmuştuk. O benden on yaş büyük olduğundan "Nazım Ağabey" diye sesleniyordum.

İzlenimleri inceden inceye, üzerinde dura dura okudu. Hattâ bir yerinde geçen "-mış" için "Bunu neye böyle yaptın?" diye sordu. "Uyak (kafiye) olduğu için!" diye yanıtlayınca hoşuna giderek gülümsedi. Kim bi-ler, belki benim bunu bilerek yapmamış olacağımı sanmıştı.

İzlenimlerin sonunda: "Herhalde bilirsin, benim de bir gezi şiirim vardır. İnan ki senin şiir benimkinden daha güzel olmuş!" dedi.

Bugün düşünüyorum da; bu sözü acaba beni özendirmek için mi, yoksa yürekten mi söylemiştir, bir türlü kestiremiyorum?.

Bu izlenimler de şimdi Size yolladığım "Rüzgarın Koparıkları" içinde yer etmektedir..

Ziyaretler sırasında çoğu kez kahvaltı etmemiş olur, benim yanımda yapardı bunu!. Baklava ile çay içerdi ve buna Rusya'da alıştığını belirtirdi..

Kız Kardeşi Semiha da beni yakından tanımıştı o zamanlar!. Ama şimdi görse tanır mı?. Elbette ki tanımaz ise de olayları pek iyi hatırlayacaktır.

Babası Hikmet Bey'i de bir kaç kez görmüşümdür. Hattâ bir keresinde Nâzım'a para (harçlık) dahi vermişti yanımda!.

Bana bugün uzun gibi görünen o yıllar içinde Nâzım'dan hiç bir gizli buyruk, kışkırtıcı bir önerme görmediğimi göğüs ve alın açıklığı ile belirtmek isterim. Belki kendisinin böyle taraklarda bezi vardı. Ancak bana en ufak, en uzak bir şey dahi söylememiş, sade her ayrılışta "Bizi se-venlere selam" göndermekle yetinmiştir.

Fazla okumamış Rahmetli Annem dahi, bu gidislerimi bilir, vaktiyle kendi Babasının "İstibdat Yönetimi" nde Avrupa'da basılan kitap ve gazeteleri nasıl sakladığını anlatır, "Sana Nâzım'dan dokunca (zarar) gel-mez, korkum yok!" diye içini açmaktan bayağı kıvanç duyardı..

Subay çıkıp Piyade ve Atış Okulu'na geçtikten sonra O'na bir kaç kez Ankara Caddesi'nde rastlamıştım. Benimle hiç konuşmak istememiş, "Git git, arkamda polis var. Basımevi'ne gel!" diye sanki kaçmıştı. Benim

ise toyca bir şeyden anladığım yoktu..

"Kafetasi" oynadığı zaman görmek mutluluğu erişmiştim. Çünkü afişten çabucak indirilmişti. O sıralarda gene Nazım'a gittim ve "Kafetasi" oyununun üzerimde bıraktığı olumlu etkilerden söz ettim.

Babası Hikmet Bey bilimsel bir yanılığa uğrayarak yeni ölmüştü. Üzülerek: "Ben göremedim!" demişti, "Babam hasta idi ve tıpkı "Dalbainazzo" gibi, ancak O, sahnede, Babam ise evde eşdeğer taşıyan bir acı çekecek can verdi!"..

1935 yılında Piyade ve Atış Okulu'nu bitirmiş, Milas'a atanmışım. Edebiyat ile olan ilişkim bir an dahi kesilmemişti. Yola düzülmeden, artık Erenköy'e taşınmış olan Nazım'a uğramayı borç bildim. İstanbul'dan ayrılırken uğurlanma isteği duymuştum.

Bahçe içindeki köşküne doğru yaklaşırken köşebaşında birden Nazım ile karşılaştım. "Caddebostanı'na gidiyorum, bana arkadaş ol!" dedi.

Sonra da koluma girdi. Peyami Safa'ya olan ünlü yergisini yeni yazmıştı ve henüz yayımlanmamıştı.

Ve Nazım benim kolumda, ezberinde, ünlü yergisini gür erkek sesiyle okudu idi. Ne olduğumu, nasıl etkilendiğimi burada tanımlamama olanak elvermez.

Şiir bitince fazla konuşmadık. Milas'a atandığımı söyleyerek "Hoşça kal!" dedim ve ayrıldım. Nazım bana yol armağanı olarak bu yergiyi vermiş oluyordu yorumumca!..

Nazım bu aralarda benim "Benerci" yi hatırlatan "Kafamın İçinde Dünya" adlı bir romanımın basılmasına "aracılık" etmiştir. Basımevi Sahibi Sinan ~~tarafından~~ dahi beğenilen ve hatta ünlü bir ressamın -adını hatırlamıyorum- resimleri yaptırılan bu yapıtı, bilmediğim nedenler yüzünden basılamamıştır...

Nazım'a Milas'tan bir mektup yazıp basılacak yapıtlarımdan haber diledim. Ama boğuna, yanıtlanmasız kaldı mektubum!.

Yalnız benim Nazım ile sıkı ilişki kurmam, ya da daha doğru deyimiyle kurmağa çalışmam, üstelik subay da olmamdan ötürü polisin gözünden kaçamazdı.

Bir yıl sonra evlenmeğe karar verdim. Bir ara İstanbul'a gelince polisi ardımda buldum. Evlendim. Ancak 1. Şubat. 1937 sabahı başta Tugay Komutanı olmak üzere Milas'taki evim basıldı. Kendim ve üç sivil daha tutuklandık.

Beni İstanbul'dan Milas'a "elçi" gelmiş sanıyorlar; "talimat" ve "teşkilât" kuracağım kanısına kapılmış bulunuyorlardı. Muğla'dan Vali bile gelerek beni sorguya çekti. Halbuki ben, sanat ve edebiyat kaprisi ne sürüklenmiş bir kimsesizden başkası degildim aslında!.

"19" gün tutukluluktan ve türlü soruşturmalarda"-bu ara İstanbul'daki ev de aranmış ve tabii ki bir şey bulamamışlardı- sonra Sorgu Yargıçlığı'nda "muhakememizin men'ine" karar verildi.

Hattâ Adalet Bakanlığı'ndan, yurttaşların haksız yere özgürlüklerine dokunulmaması yolunda bir genelge yazılmasına yol bile açtı bizim durumumuz!.

ve o sıralar kısa bir süre tutuklanan Nazım'a beni soruyorlardı. O da, "Aşk şiirleri yazan heveskâr bir kişi." olarak tanımlanmıştı beni!

x Arkadaş ilave not.

alın

Nâzım bir gün bana, "ATATÜRK'ün şiirlerini pek beğendiğini, hele bunlardan "Meşin Kaplı Kitap" adlı olanını sık sık okuttuğunu" söylemişti. Ama ardından da eklemişti: "ATATÜRK, evet "Halaskâr-ı Vatan", ne olursa olsun, şiirimi Kasım-paşa'daki doklardan birinde çalışan bir işçinin be-ğenmesi, benim için daha değerli görünür."

x İlave

2

İlginç bir anım: Sabahattin Ali, "Değirmen" adlı öyküler betiği yayımlanınca bir tane de Nâzım'a gönderiyor. Ben kendisini her zamanki gibi görmeğe gittiğim bir gün, bana Sabahattin Ali'nin bu betiğini verdi ve: "Al, oku" dedi, "yararlanırsın!"

O betik böylece bende kaldı ve bir süre sonra, Sabahattin Ali ile Ankara'da tanıştığımda olaydan söz ettim. Sabahattin Ali bana bayağı kızdı, "Okuyup geri vermedin, değil mi?" dedi idi.

Şimdi o Betik özel kitaplığımın (A/268) sırasında durur. Betiğin iç kapağında Sabahattin Ali imzası altında mürekkeple şu sunuş görülüyor: "Sevgili Nâzım'a Ankara 12.III.35"

Bir anı daha: 1936 yılı Milas'ta subay olarak görevli iken, İstanbul'daki Yeni Kitapçı'ya "Alman Faşizmi ve Irkçılığı" nı ısmarlıyorum. Yapıtı aldığımda, iç kapağında, mürekkepli ve kalın bir yazı ile sadece Nâzım'ın imzasını görüyorum. Betik bana gönderilirken Nâzım herhalde orada idi ve yalnız imza atmaya uygun ve yeterli bulmuş olacaktı.

Bu yapıt da şimdi özel kitaplığımın (A/46) sırasında durmaktadır..

3 İlave (Devam):

Gene Nâzım'la bir konuşma sırası tarihten ve tarihin Ahmet Refik (ALTUNAY) ten söz açılmıştı. O an Nâzım, "Herhalde Ahmet Refik'in "Dale Devri" (Patrona Ayaklanması), "Kabakçı Mustafa" gibi yapıtlarını anıştırmış olacak-, "Bu adamların tarihte bir kez öldükleri yetmezmiş gibi Ahmet Refik yapıtları ile bir kez daha öldürmüştür!" yollu pek ilginç bir karşılık vermişti ki şimdi dahi ibretle hatırlarım bu sözü!.

4 Bu ara gene ilginç saydığım bir anım daha var. Yılına, gününü iyice hatırlamıyorum (1932 - 1934 yılları arasında olacak), Beşiktaş İskele Gazinosu'nda bir arkadaşın düğün töreni vardı. Biz de çağrılı idik ve gittik.

Topluluk içinde Avukat İrfan Emin'i gördüm. Kendisini Babam aracılığı ile daha önceler tanıyordum. O da Beşiktaş'ta otururdu. Bilmem, kökten Beşiktaş'lı mı idi?

Ama bildiğim bir şey varsa, İrfan Emin'in, Nâzım Hikmet'in avukatı bulunması idi.

O'nu görünce ve hattâ biraz konuşunca duygularım coşkuya büründü. Düğündeki çeşitli eğlence ve oyun arasında bir ara ortaya çıkıp elimle konuşmak istediğimi belirttim.

Bedim ki: "Sayın İrfan Emin'in burada olmasından kıvanç duymaktayız. O yüzden, önünüzde Avukatı bulduğunuz O'nun önünde ilk kez, Avukatı bulunduğu "Ustam" dan (Nâzım Hikmet), ardından da kendimden birkaç şiir okuyacağım."

Ve sıra ile şiirler okudum. Her şiir bitişte ve en arka patlatılan çılgınca alkış kasırgasının, bugün dahi kulaklarımda çınladığını duyar gibi olduğumu burada herhalde açıklamak isterim..

Öte yandan gene benim yüzümden Askerî Ceza Kanunu'nun bir maddesi değişti. Bütün bunlar olurken biz gözden uzak tutulmadık.

"Korunma" maskesi altında kerimi kandırarak kaçmasını ve boşanmasını sağladılar.

En arka 31.X.1937'de de "sicil" yolu ile genç yasta beni emekliye yolladılar.

Istanbul'a gelince Nazım'ı Teşvikiye'deki İpek Film Stüdyosu'nda buldum. Beni görünce: "İşten ettiler değil mi?" dedi. Sonra ekledi: "Sana bir iş bulmalı. Ama ben doğrudan doğruya yapamam. İkinci, üçüncü kişilerle olacak bu iş bulma!"..

Falan gün gelmemi söyledi. Bulamadım. Az geçince de tutuklandığımı öğrendim. Emekli ikramiyesinden artırarak bastırduğım "Rüzgarın Kopardıkları" nı göremedi.

Gazeteci olmayı tasarlamıştım. "Tan" Gazetesi Sahiplerinden M. Zekeriya SERTEL bayram günleri bana "röportaj" yaptırdığı ve öykümü Gazetede yayımladığı halde bir kuruş bile vermedi. Bu "Tan" da tanıdığım Aka Gündüz beğendiği bir öyküyü kendisine iletmemi istedi ki yanasmdım (Bu öykü, Size yolladığım "Rüzgarın Kopardıkları" nda vardır: Takırdayan Yollar)..

Selim Ragıp EMEÇ de, "Bu biçim şiir yazmasaydın seni Gazeteme alırdım!" diyip atlattı.

O sıralarda "7 Gün" de çalışan Kemal Tahir'le de tanıştım, ama bir yardımı dokunamadı. "Polis bizi gözlüyor!" diye diye Meserret Kırathanesi'nde bazı yazılarımı okumakla kaldı. Sonunda O da tutuklandı idi.

Babamın bir "mubassır" gibi Galatasaray Lisesi'ne götürüp getirdiği Raufi MANYASLI, yüzümü dahi görmemiştir (Tenezzül etmedi).. O zamanlar (1938) Devlet Limanları İşletme Genel Müdürü idi. Ondandır medet umduk. Aylarımı boşuna yedi. Kurmaylıktan ayrılmış bir Personel Müdürü vardı. Soruşturma yapıyor, her şeye karşı bir göreve almadı.

"Doğruluk kağıdı" dahi vermiyorlardı. İktisat Fakültesi'ne yazılarak öğrenci imişim gibi iş aramağa koyulmayı denedim.

Okunamış bir Mahalle Arkadaşım bu zamanlar bana epey destek olmuştur. "Doğruluk kağıdı" nı Beşiktaş'tan değil de, o Arkadaşın oturduğu yerden ve Komisere "50" kuruş "rüşvet" vererek alabildim ve Fakülte'ye yazılabildim.

Ama gene boşuna!. Sınavları kazanıyorum, sonunda gene işe alınmıyorum. En sonra Ankara'ya gitmeğe karar verdim.

Ankara'da öyle!. Sınavlar, başarı... Ne ise, Savunma Bakanlığı'ndan uygun bir belge koparabildim.

Ama Eğitim Bakanlığı'nda bir öğretmenlik istemem, Kamutay ve Sayıştay'da sınavlar kazanmam para etmeyince evinde konuk olduğum Teyzezadem İstanbul'a dönmemi istedi. Ağır gelmiştim ve haklı idi. Kendisi de çok tanıdığı olduğu halde çok uğraşmış, ancak olumlu bir sonuç sağlayamıştı.

Birden ^{kuruk} acı bir kötümserliğe sürüklendim. İstanbul'da Annem ölmüş ve Babam beni evden koğmuştu. Ne yapabilirdim?.

İşte o sıra kafamda bir şimşek çaktı. Şevket Süreyya AYDEMİR'i hatırlamıştım. Sanayi Tetkik Heyeti Reisi idi ve bana herhalde ~~bu~~ yardımı dokunabilirdi.

Burada attama ölmüş, arkaya Lakiniz.

Hemen koşa koşa O'na gittim. Minir'in sınıf arkadaşı olduğumu söyleyince nerede bulunduğumu sordu. "İşte onu arz edeceğim!" diyip durumumu açıkladım.

Şaşırmadı ve soğukkanlı halde ilgi gösterdi. Telefonla Falih Rifki ATAY'ı aradı. İstanbul'da imiş. Ardından Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürü Faik Reşit UNAT (Rahmetli)'ı aradı. Beni anlattı. Bir kart yazdı ve bana, sonuçtan bilgi vermemi dileyerek kendisine yolladı.

İşte bu hal benim bir buçuk yıl süren yoksulluk dönemime bir son vermiş oluyordu. Faik Reşit UNAT, bana yakın ilgi gösterdi. Hazırlanmakta olan "On Yıllık Türk Nesriyat Sergisi" nde (E) Çizelgesinden bir görev verdi. Cebime de harçlık koydu (Sonradan aylığımdan kesildi tabii!).. Dünyaya yeniden gelmiş gibiydim (22.IV.1939)..

Yoksulluktan kurtuluşumu dile getiren "Çalışmanın Sarhoşluğu" adlı bir şiir karalayarak Faik Reşit UNAT'a, yaptığı büyük iyiliği unutmadığımı belirtmek üzere de "El Uzatmak" adı altında Şevket Süreyya AYDEMİR'e şiir karaladım ve kendilerine verdim. İlgi duyacağınızı umduğum bu şiirleri ileride Size göndermek isterim.

Sadri ERTEM Sergi'yi bana övdü ve İtalya'da gördüğü bir sergiden çok üstün olduğunu açıkladı idi. Gerçekten başarı göstermiştim. Ama ben, Sergi kapandıktan sonra görevime son verileceğini umar ve yeniden bir üzüntüye kapılırken öyle olmadı. Müdürlükte işimi sürdürdüm ki bu an da en "kritik" anlardandır.

(E) Çizelgesi "Geçici" görevlerden sayılıyordu. Durumumu perçinlemek için "aylıklı" kadroya geçmem gerekti. Yasalar bakımından buna bir engel yok idise de olmuyordu bir türlü!. Faik Reşit boş bir kadroya almak istedi beni!. Savunma Bakanlığı'ndan soru!. Aylığım soruluyor ise de verilen yanıtlama ayrılma halimi açıklamakta!. Bu durumda (E) Çizelgesinde bile kalmam tehlikesini diriltiyor.

Biz gene Şevket Süreyya AYDEMİR'e koştuk. Eksik olmasın, ilgilendi. Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde bir kadro boşalmış, sınav açılmış. Gazetede görmüş. "Rektörünü, Genel Yazmanını tanırım!" dedi.

Gene bir kart!. Sınav, başarı!.. Böylece "Aylıklı" bir kadroya kapağı attık. Yalnız "Aday" olarak!. İlk kez memurluğa girenlere uygulanır bu hal!. İş gene tehlikede!.

Bu ara ikinci kez, Sergi'de tanıştığım bir kızla evleniyorum (Şimdiki Eşim Şadiye) ve bir kızım oluyor: Deniz..

"Aday" olmamam gerekir, eskiden hizmet görmüşüm diye uğraşırken on ay geçiyor. Gene Savunma'dan soruşturmalara.. Araya başka tanıdıklar da giriyor. Rektör, Genel Yazman ve Tarım Bakanlığı Özlük İşleri Yönetmeni "medeni cesaret" sahibi kişiler....

En sonra ve bin bir boğuşma atlatarak "Asıl" memur oluyoruz.

Yoksulluğun acısı içime öyle çökmüş ki sanat ve edebiyat ikinci plâna geçiyor. Yasamağa bakıyoruz. Böylece "27" yıl hapis cezası alan Nazım ile de ilgilenemez oluyoruz.

Ama Polis, uzaktan da olsa yıllarca ardımı bırakmamıştır..

1948 yılında, Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlı Veteriner Fakültesi öğrencileri arasında "Sağ - Sol" çatışması oluyor. Hatta döğülenler bulunuyor. Ben kendi halimde çalışırken, birden durumun Kamutay'a yankılandığını ve adımın Meclis'te geçtiğini gazetelerden öğreniyorum.

Ne Polis, ne Enstitü Yönetimi bana tek sözcük sormuş değil-

Üç vanden gene benim vümden askeri Cezz Kama'mın bir maddesi deşati. Şöhr bunlar olırken biz kışdan uzak tutulduk. "Korumam" maskesi altında kalın ve be-

Unutulmadı:

Nail ÇAKIRHAN hem "Tan" da çalışıyor, hem de satın aldığı "Yeni Kitapçı" yı yönetiyordu. Benim "Rizgarın Koparıkları" nı O yayımlamış gibi yapmıştık.

Sonra betiklerin üzerine yattı. Ne olduğunu da hâlâ bilmiyorum. Bendé dört tane kalmıştır. Bir tanesini şimdi Sizi göndermekten kendimi alamıyor ve Nazım'ın en yakın arkadaşınız olduğunuzla dolayısıyla bundan ayrı bir kıvanç duyuyorum...

Şey gün gelmemi söylüyor. Bulamadım. Zaten de büyük farkın ortada. İkinci kırımından sonra tak bildim "Rizgarın Koparıkları" nı. İremedi.

Gazetesi olmayı tasarlamıştım. "Tan" Gazetesi sahiplerinden M. Bekiriyi hatırlıyorum. Onun "Röportaj" yaptırıyor ve öykümlerini gazete yayımlıyor. Bu "Tan" da kendimden (bu öykümler) kendisine istemem istemem istemem istemem (bu öykümler) ki, Sizi yolladım. "Rizgarın Koparıkları" nı verdim. Takriben Yollar...

Selim Rizgar'ın da, "bu bitim için yazmamıştım seni Gazete me kitabım" diye yazıyor.

O sıralarda "Tan" da yazılan Kemal Tahir'le de tanıştım. Ben bir yazım dokunmadım "Polis" diye yazıyor. "diye diye eserler yazıyor" diye yazıyor. Sonunda O da yazıyor. İki...

Babama bir "mektup" yazdım. "Gazeteciyi işe almasını görüşüp gazetesini kurmasını, yazmasını ve yaymasını (Tenezzül etmedi)... O zamanlar (1933) Devlet İktisat Enstitüsü Genel Müdürü idi. Ondan mektup umduk. Yazım hocasıydı. Kurmaylıktan ayrıldı. Bir Personel Müdürü vardı. So-

"Doğruluk kâğıdı" dedi veriyorlardı. İktisat Fakültesi'ne yazılar öğrenen için iş aramaya koyulmayı denedim.

Okumaya bir nebelle irkelenen bu zamanlar bana şeyler gösteriyorlardı. "Doğruluk kâğıdı" nı beklerken, "doğru" değil de, "arkadaşın oturduğu yerden ve komşuere" "50" kurusu "tüşvet" vererek alabilirdim ve fakülte'ye yazılabildim.

Ben gene hocam. Sınavları kayıptım, sonunda gene işe alınıyorum. Ben sonuçta Ankara'ya gitmeye karar verdim.

Ankara'da öyle: Sınavlar, başarılar, başarılar, başarılar...

İnsanlık Beklenir, nâ bir öğretmenlik istemem, Kampanya ve Gazeteciyi de sınavlar kazanmam para etmeyince evinde kalmak istemem. İktisat Enstitüsü'nde öğrenim istedi. Ağır gelirdim ve nakli işleri kendim de çok istediğimi belirttim, ancak o zaman bir sonuç çıkmadı.

Bir den bir kötü mesleğe sürüklenmişim. İktisat Enstitüsü'nde öğrenim görmüş ve Babam beni evden kovmuştu. Ne yapabilirdim?

İşte o arada arkadaşlar bir etmeğe çıktılar. "Yeni Kitapçı" nı yayımladım. "Sizinki" dedi ve bana kâğıtları gönderdi. "Sizinki" dedi ve bana kâğıtları gönderdi.

TURKİYE SOSYAL TÜSTAN TARİH ARASTIRMA KURUMU

Handan...
Biraz...
Handan...

ler... Görmekler ki, benim hiç kimse ile ilgim yok.

İyi kişiler de var. Meclis'te beni savunan ve topluma bakın-
cazı olmayan yurttaşları meclis dışlamak geneliğiyle söyleyen saygınlık
(milletvekilleri) de giriyor.

Ama bu bizim için değil, "Söz" gelinen ve işe büyük parma-
rı olan bir iştir. Bu işin başarısı bizim için değil, "Söz"ün başarısıdır.
ti, bu işi yürütenler, Ankara'da kaldı idi...

X leme "yolu ile ilgili çalışmalar yaptım" **Türk Dil**
Kurumu'na da beğeni görüp, almaması ~~4800~~ ²⁰⁰⁰ sayısına yaklaşıyor

"Söz" elde ettiğim... ^{satır}
hem de "karama" yolu ile ilgili ~~değil~~ ^{gözetim} ile

Üstüne koyuyor (nasıfıyü bittirmedi), zamanla iyi kazanı da elde et-
meye başlıyor.

1955'te keşfeden de bir emasa... 1957'de bir ev yaptırıyor.
Ankara'da pek bulamıyordum ve içinde oldukça seyrekleştir (kedi-
de) bekliyor. Şimdi de bir kitaplık, bu evin komuk odasına geçirendir-

memorluk durumunu anlatıyor. Yöntemli çalışmam ve kütü-
phanen kütüphanesini iyi bir çevreye taşıdım (Amasra kütüphanesi).
Türk yasalarıla eski hizmetler için "Söz" için memur sayıla-
yorum.

Bildiğim "personel" için bir uygulama için beklemekteyim. O za-
man hem emekliye ayrılacaklar ve olacakları iyi bir aykırıca.

Sonra ne yapacağımı, bugün için bir düşünem yok. Kıs kıs
İşleri de olsa erdini bırakmadım. Hemen ve edebiyet alanına yönelmek
işareti elimdeki yazıları yayınlıyorum. Başka da zaman bulacaklar ge-
riktir.

"Dil" ile ilgili 1985 yılında bu yana ilgilenim. 1985 yılın-
dan beri de Türk Dil Kurumu Üyesi bulmuş kayım. "Dil" ile ilgili ve özellikle
"İmla" komitesinde görev yapıyorum. Bu konuda, az da olsa yazımlar
yapmışım. (NOT: Bu komiteye 1985 yılında girdim ve görevlendirildim.)
Son yıllarda kitap da yayımladım. İleride bunlardan da gön-
dermek isterim.

Ama benim tek üzüldüğüm noktası, son yıllar tutuklu kalan
başım'a, bir kutu pasta veya O'nun sevdiği başka bir şey gönderemeyişimdir.
Bugün de her gelen etkiyi olmaktadır.

Üstünüm öğrenimim eksik, hiçbir kitap ve onun bir süre
girdiğim, sizlere herhalde duyurmak isterim.....

X X
X X

Bildiğim birer de görme eşiklerim ama geçelim. İlişimim ki iş-
am. Örneğin boydan boyu İhtilale adanmış" bir kisi idi. Başarısızlığını öğrenin-
bu da bu işin bir parçasıdır.

Bu böyle olmakla birlikte, ne kerte güzel olursa olsun, ila-

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARASTIRMALARI

ler... Soramazlar ki, benim hiç kimse ile ilgim yok.

İyi kişiler de var. Meclis'te beni savunan ve topluma dokun-
cası olmayan yurttaşları mağdur bırakmamak gerektiğini söyleyen saygınlılar
(milletvekilleri) de çıkıyor.

Ama bu bizim Malatya'ya, "Sağcı" geçinen ve işde büyük parma-
ğı olan Yurt Amiri'nin Muş'a atanmasına engel olamıyor (Sonra O ne yaptı yap-
tı, Muş'a gitmeyip Ankara'da kaldı idi)..

Malatya'ya gittik. Üç yıl herkesten, her şeyden uzak bir ya-
şam... Sanat ve edebiyatla salt kendi kaprislerimi gidermek bakımından ara
sıra uğraşıyoruz..

1951 yılında, iyi bir "insan" olarak tanıdığım Nedim ÖKMEK,
bizi gene Ankara'ya aldırıyor (Bu aldırışta, bulunduğum yerdeki bazı yolsuz-
lukları ortaya koymam rol oynamıştır. Uzun sürer, geçeyim)..

Ankara'ya döndükten sonra bizim Bayan "yapma çiçek" işleriyle
uğraşmağa koyuluyor (Enstitüyü bitirmişti), zamanla iyi kazanç da elde et-
meğe başlıyor.

1955'te Keçiören'de bir arsa... 1957'de bir ev yaptırıyoruz.
Ankara'da pek bulacağınızı ummadığım ve içinde oldukça seyrek görülür (Nadi-
de) betiklerle süslü gömme bir kitaplık, bu evin konuk odasını değerlendir-
mede.....

Memurluk durumum sürüp gidiyor. Yöntemli çalışmam ve kültü-
ründen katkılarımla iyi bir gevre doğurabildim (Ama ne kerte savaş yaparak).
Türlü yasalarla eski hizmetleri saydırarak bugün "32,5" yıllık memur sayılı-
yorum.

Şimdi "Personel Rejimi" nin uygulamasını beklemekteyim. O za-
man hemen emekliye ayrılacağım ve oldukça iyi bir aylıkla!.

Sonra ne yapacağım?. Bugün için bir düşüncem yok. Kısa ara-
lıklarla da olsa ardını bırakmadığım sanat ve edebiyat alanına yönelmek
üzere elimdeki yazıları ayıklayıp ayıracağım. Başka da zaman bilecektir ge-
risini!.

"Dil" işleriyle 1935 yılından bu yana ilgilendim. 1955 yılı-
ndan beri de Türk Dil Kurumu üyesi bulunmaktayım. "Dil" üzerine ve özellikle
"İmla" konusunda epey bir uğraşım vardır. Bu konuda, az da olsa yayımlar
yapmışımdır. (NOT: Son zamanlarda "Atasözleri ve Deyimler" üzerine ve çoğunlukla "der-

Son yıllarda kitap da yayımladım. İleride bunlardan da gön-
dermek isterim.

Ama benim tek üzüldüğüm nokta; uzun yıllar tutuklu kalan
Nâzım'a, bir kutu pasta veya O'nun sevdiği baklava bile gönderemeyişimin
bugün dahi acı gelen etkisi olmaktadır.

Öldüğünü öğrendiğim akşam, hüngür hüngür ve uzun bir süre
ağladığımı, Sizlere herhalde duyurmak isterim.....

X
X X

Şimdi biraz da görüş açıklamasına geçelim. Biliyoruz ki Nâ-
zım, "Ömrünü boydan boya ihtilale adanmış" bir kişi idi. Şiirlerinin çoğunlu-
ğu da bu açıdan dile gelmiştir.

Bu böyle olmakla birlikte, ne kerte güzel olursa olsun, için-

de bulunduğu dünyasının kenarına -dışına demiyorum, çünkü kenara yaklaştığı zamanlardaki yazılarında da içinin uzaktan gürleyen akışı vardır- ulaştığı anlar karaladığı şiirler daha sevimli, daha ozanca olmuştur ("Hasret", "Körlerin Türküsü" gibi)..

Nâzım tutukluktan baş alamadı. O yüzden düzyazıdaki başarısı büyük olamamıştır. Romanları da bu ara sayılabilir.

Tiyatrodaki başarısı (Hele "Kafatası", "Bir Ölü Evi" ile) eşsiz niteliktedir.

Son çıkan oyunlarını ("Ferhat", "İnek", "Enayi") gene pek başarılı göremedim. Biliriz ki "çok yazmak", "süranterene" olmak demektir..

Size yolladığı mektuplardan bazı düşüncelerini öğreniyoruz. Bu ara belirtmeliyim ki; Nazım kendisiyle uğraşmaktan fazla okumamış, hele değer vermediğinden, dünya ve Türk sanat akımını gereği üzere izleyememiş görünmektedir.

Nitekim Yahya Kemal'e "Büyük Şair" demesine şaşıntı ile baktım doğrusu!. Yahya Kemal, Nedim'in kötü bir taklitcisinden başka nedir ki?.

"Ritim" yönüne bakarsak, Nâzım'ın "İniyor kayık, çıkıyor kayık....." daki "ritim", zerre haliyle ötekinde yoktur. Hele konular, hele "tasvirler", hele "hayal" azlığı... Ne ise, bunu atlıyorum. Dediğim gibi Nazım'ın bu duyusuna şaşıyorum. Kimbilir, belki Annesiyle ilişkisi olduğundan bir yakınlık duyuyor ve bunu bilinçaltı (şuuraltı) olarak sezmiş bulunuyor.

Tevfik Fikret, tabii ki böyle değil!. Ama Onda da duygusal ve imgesel yanlar eksiktir. Nazım'a gittiğim zamanlar, "Rûbab-ı Şikeste" yi hep başı ucunda görürdüm. Bununla birlikte örnek alınacak yanları yoktur gibime geliyor. Hele dili!!!...

Nâzım'ın çeviri (teycüme) üzerine söylediklerine kuşkusuz katılıyorum. Çeviri, "motamo = kelime bekelieme" olmalıdır..

Yalnız "dil" konusundaki görüşleri çok eskimıştır. Elli yıl önce Ziya GÖKALP ancak böyle düşünebiliyordu.

Sonra "ATAÇ Türkçesi" diye bir şey yoktur. O, ATAÇ'ın kendi kullandığı bir çeşit yakıştırama ve çaba idi. Bununla birlikte ATAÇ'ın "DİL" e ve bu alandaki "Devrim" in gelişmesine hizmeti küğümsenemez ve şu hal asla yadsınamaz (inkar edilemez)..

"Dil" i "Devrimci" gözle incelemek ve akımı arasız izlemek, bugün amaç bildiğimiz "özleşme" yi uygulamak gerekir. Yani hem "taraf", hem "yön" demek ("yön" değil "yan" olacak) demek olmayacaktır. Olağandır ki konuşma dilimizde "taraf" vardır ve kolay kolay atılamaz. Ancak biz dilciler, "Devrim" e inanan aydınlar ve hatta herkes, hiç değilse yazıda "yön", konuşmada da kendimizi zorlayarak gene "yön" demeye çabalayacağız..

Benim "Spor Terimleri Üzerine" başlığı ile Türk Dili'nde ve bir betiğimde yayımlanan bir yazımın sonunda dediğime yakın olarak söylediği üzere Nazım ile birleştiğimiz bir nokta var. Yapıtınızın 423'üncü sayfasına aktarılan bir mektubunun sonunda Nazım şöyle diyor: "Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum.".....

X
X X

Nâzım'ın yaşadığı görüş, ben ve benin gibi... beslediği...
%

Nâzım'ın şiir yazarken bir sözcük için koca sayfayı yırtıp başka temiz bir sayfaya, sonra ondan ötekine falan geçtiğini Kemal Tahir söylemiş.

Ben O'nu yazı yazarken görmedim. Siz de böyle bir yanı olabileceğini bilmediğinizi belirtiyorsunuz.

Bununla birlikte ufak bir anım var. 1938 yılındaki işsiz zamanlarımda, bir an görülebildiğim (o da dükkanında) Hikmet KIVILCIMLI, Nâzım'ın böyle bir yanı olduğunu, biraz da kızarak bana açıklamıştır. Sırası geldiği için söylemek istedim..

Nâzım'ın açtığı çığır, ben ve benim gibi üç, beş kişiyi arkasından sürüklemesine karşıt, kendisiyle birlikte göçüp gitmiştir.

O'nun şiirleri, ileride elde ele, dilden dile gezse dahi, artık o yol izlenmeyecek (elbette ki "biçim" yönünden) ve bir devrin simgesi olarak güçlü sayfalar halinde betikleri süslemekle, gönülleri doldurmakla yetinip kalacaktır.....

X X
X X

İşte Size bir yığın, bir sürü şeyler yazdım. Sıkıldınız mı acaba?.

Bunu, başka yapıtlarımı sunmak üzere izlenimlerinizi bildirdiğiniz zaman daha iyi anlayacağım.

Esen kalın... Saygılar.....

Refik TOPKAN

Çocuk Yuvası arkası
numara "26"

Keçiören

ANKARA

Ev telefon: 14 34 32

P.T.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI

Nâzım'ın diğer yazarken bir sözcük için koca sayfa yazıp başka türlü bir sayfa, sonra onun çekimine falan geçtiğini Kemal Tabiri söylemiş.

X İlave

Nâzım boyuna bana; "kendi kendimi eleştirebileceğim yeteneğe kavuştuğunda, ancak o zaman "olgun" ve "yeterli" bir "sanatçı" durumuna erişmiş olacağımı anlatagelmıştır. Bu görüşe pek önem verdiğimi özellikle belirtmek isterim. Peki hangi yaşta (çagda) bu duruma eriştim? nı

Bunun yanıtlanması/belki o yıllarda hemen vermişimdir ama aslında bugün dahi özlenen hale geldiğimi açıklık ve kesinlikle söyleyememam..

TÜRKİYE SOSYAL TÜSTAN ARAŞTIRMA MERKEZİ TARİH

X Arşivde saklanıyor